

WERELDBEELD OP LEMEN VOETEN

‘**O**, KONING LEEF IN EEUWIGHEID’, was de standaard begroeting van hovelingen. Als dat maar vaak genoeg tegen je gezegd wordt, begin je het zelf te geloven. Een neveneffect is dat je die hovelingen niet meer als volwaardige mensen ziet. Ze verliezen hun waarde en betekenis. In een maatschappij waarin menselijk leven geen betekenis heeft, is ruimte voor uitbuiting en slavernij. Mensen zijn gereduceerd tot gebruiksmaterieel.

Een moderne tegenhanger vind je in Dawkins visie op het ontstaan van het leven: alles ontstaat door KANS en TOEVAL. Dat is het uitgangspunt. Als dat maar vaak genoeg gezegd wordt, reduceer je het leven tot een bepaalde rangschikking van elementaire deeltjes. In wezen zonder waarde. Hoewel Dawkins een moreel hoogstaand persoon is, ontzegt zijn wereldbeeld de mens elke waardigheid en betekenis.

Toevallig houd ik van Lego. Ik bedenk iets, vaak een robot. Van losse steentjes bouw ik die en de robot die ik ontworpen heb, is voor mij van onschatbare waarde. Dit even terzijde.

In de Joods-christelijke traditie is een mens geschapen naar Gods beeld. Wat daar onder verstaan wordt, is voor veel mensen vaag. Maar het geeft wel aan dat een mensenleven kostbaar is. Slechts in die traditie konden de universele rechten van de mens en de afschaffing van de slavernij tot stand komen.

De situatie is duidelijk: Nebukadnezar heeft een afschuwelijke droom gehad. Een reusachtig beeld gemaakt van verschillende materialen staat op lemen voeten. Nebukadnezar zal zeker het gevoel bekropen hebben dat het beeld met hem, de machtigste man van het rijk, te maken had. Maar wat betekenen de verschillende materialen en waarom staat het zo instabiel? Wat houdt de totale vernieling van het beeld in? Voor oosterse vorsten waren dromen belangrijk en hij eist dus uitleg. Zijn denkteam wordt daarom opgetrommeld. Nu doet zich een probleem voor: Nebukadnezar weigert de droom te ‘openbaren’. De denktank krijgt geen data en kan dus niet aan het werk. Je proeft de oplopende spanning. Nebukadnezar laat niets los en de wijzen doen steeds wanhopiger pogingen om gegevens te krijgen. Nebukadnezar weigert pertinent. Uiteindelijk moeten zelfs de priesters toegeven dat er geen contact met goden is en er geen sprake is van een goddelijke openbaring. En daarvoor werden ze juist zo vorstelijk betaald.

Tegenwoordig wordt beweerd dat alleen energie en materie bestaat en dat daarom het bovennatuurlijke onzin en bovennatuurlijke kennis onmogelijk is. Slechts met het verstand kan het probleem benaderd worden. Maar dan heb je harde data nodig.

Wilde of kon Nebukadnezar de droom niet vertellen? Hij had zeker politieke redenen om geen data openbaar te maken. Dat een god er mee te maken had, was hem van meet af aan duidelijk. Een rots veroorzaakte het onheil. Een rots in een

wereld van tichelsteen; het eeuwige versus het tijdelijke. De god Enlil had als symbool een rots en met winden had hij monsters verslagen. Nebukadnezar ziet de beelden, maar begrijpt de betekenis niet. Ziende blind? Het omverwerpen van het beeld kon een zinspeling zijn op een door goden goedgekeurde machtswisseling. Gevaarlijke data, iemand zou op een idee kunnen komen... een machtsgreep lag altijd op de loer. Nebukadnezar is ziende blind, maar hij vraagt hulp.

De denktank faalt. Dat is voor Nebukadnezar duidelijk. In tegenstelling tot wat ze zeggen, hebben de wijzen geen bovennatuurlijk contact met goden en zijn dus afhankelijk van menselijke informatie. Als hij ze de gegevens aanlevert, dan maken zij er wel een goed klinkende theorie bij. Maar deze zaak zit hem onzettend hoog. Hij wil een goddelijke openbaring om absoluut zeker te zijn van de betekenis van de droom. Als absoluut despoot neemt hij vervolgens een rigoureuze beslissing. Het hoofd van de paleiswacht c.q. geheime dienst Arioch krijgt opdracht de hele groep geleerden te elimineren.

Daniël is blijkbaar niet betrokken bij de verwickelingen en hij is hiervan niet op de hoogte. Als Arioch bij hem komt, schrikt hij (vs. 15). Nu blijkt weer de snelle geest en het innemende karakter van Daniël. Hij weet Arioch te overreden om nog even met de executies te wachten. Daniël neemt de levensgevaarlijke stap om ongevraagd op audiëntie bij de koning te gaan (zie ook Esther 4: 11-17). Hij is op dat moment waarschijnlijk nog maar begin twintig en staat nog aan het begin van zijn carrière. Dat hij toegelaten wordt tot de koning is al een wonder. Hij belooft de koning een oplossing, wat een vertrouwen in God. De koning lijkt hem een kans te willen geven. Hij krijgt een nacht respijt. De parallellen met Esther zijn treffend: zij en Daniël vragen om gebedshulp. De volgende dag heeft Daniël de oplossing.

Let even op het inkijkje in de paleispolitiek van zelfpromotie: *'Ik (Arioch) heb onder de ballingen uit Juda een man gevonden die de koning de uitleg zal laten weten.'*

Daniël is het met de geleerden eens dat geen mens kan BEREDENEREN wat de koning vraagt. Hij geeft onmiddellijk aan dat hij een oplossing GEKREGEN heeft en dat het daarom geen eigen verdienste is (vs. 27-28): *'De verborgenheid die de koning vraagt, kunnen wijzen, bezweerders, magiërs en toekomstvoorspellers de koning niet te kennen geven. Maar er is een God in de hemel Die verborgenheden openbaart.'*

GOD EN GESCHIEDENIS

In de Bijbel staan van die zinnestukjes, die juist omdat ze zo logisch lijken, triggeren. Direct in het eerste hoofdstuk van het boek Daniël staat er één. *En de Heere gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand, en een deel van de voorwerpen van het huis van God.* Had je verwacht dat het stadstaatje Judea tegen de wereldmacht Babylon op kon? Was het andersom geweest: Babel verpletterend verslagen door Judea, ja dan was de hand van God in de geschiedenis duidelijk. Maar nu? Jesaja profeteerde al de wegvoering van het tienstammenrijk, Israël, door de Assyriërs. De reden was dat het volk moreel afgeleden was.

Jeremia kondigde de ballingschap voor Judea aan. De reden was weer moreel verval. Daniël en zijn vrienden leden onschuldig onder de sancties. Wonderlijk genoeg accepteerden ze die als rechtvaardig. Van Daniël en zijn vrienden zijn geen verwijten naar God opgeschreven. Zij kozen ervoor God te blijven dienen. Bij de vrienden was duidelijk het historisch besef aanwezig dat God gebruik maakte van Nebukadnezar om Judea terecht te wijzen. Ook zagen ze het perspectief dat Jeremia schreef (Jer. 29: 10-14). Zij vertrouwden erop dat God in de geschiedenis kon ingrijpen en dat ook deed (Ps. 82). Eigenlijk wordt Nebukadnezar niet als onsympathiek neergezet.

EEN REUS OP LEMEN VOETEN

‘O, koning leef in eeuwigheid’, was de begroeting van hovelingen. Wat ze dachten was een andere zaak; gedachten zijn vrij. Stel je voor, Daniël moet Nebukadnezar die dan op het hoogtepunt van zijn macht is, vertellen dat zijn rijk te gronde zal gaan. Dat is niet een boodschap die gemakkelijk in het gehoor ligt bij zo’n alleenheerser. Toch accepteert Nebukadnezar die omdat hij nu het bewijs heeft dat de bron onverdacht is. Anders kon dit je de kop kosten. Ook weet hij dat de val van het rijk pas na zijn dood zal gebeuren (Jer. 27:7). Wie dan leeft, wie dan zorgt.

Een andere bittere pil om te slikken is de boodschap dat Nebukadnezar wel kan denken dat hij op eigen kracht koning geworden is, maar hij hoort: *de God van de hemel heeft u het koningschap, macht, sterkte en eer gegeven* (vs. 37). Ondanks zijn naam en faam is hij niet meer dan een koninkje als Jojakim. Maar Nebukadnezar leeft in de veronderstelling dat alles om hem draait. De humanist Feuerbach verwoordde het zo: ‘de MENS is zijn god’.

Elk regeringssysteem heeft goede en minder leuke kanten. De vaak beloofde heilstaat op aarde is er nooit gekomen. Maar het lijkt de mensheid ingebakken te zijn een heilstaat op aarde te willen verwezenlijken. Een streven waarbij soms buitensporig geweld niet geschuwd wordt.

De droom beschrijft niet alleen de komende tijd, maar ook de geschiedenis tot het einde der tijden. Vier wereldrijken zullen elkaar opvolgen. Dit wordt duidelijk doordat het beeld gemaakt is van goud, zilver, brons en ijzer. Opmerkelijk is dat de waarde van het materiaal steeds minder wordt, maar de materiaalsterkte steeds hoger. Het beeld geeft niet alleen een opeenvolging van de rijken, maar is ook een interpretatie van de waarde van die rijken. Het eerste gouden rijk is het Babylonische. Eigenlijk wordt dit rijk vrij positief beschreven. Over de twee volgende rijken, het zilveren rijk van de Meden en Perzen en het bronzen Grieks-Macedonische rijk van Alexander de Grote en zijn opvolgers, wordt niet veel gezegd. Het laatste rijk komt wel uitvoerig ter sprake. Dit rijk wordt als wreed en onmenselijk beschreven. Tijdens dat Romeinse rijk komt van buitenaf en zonder menselijk ingrijpen een einde aan de macht van mensen. God vernietigt zelf het rijk. God wijst koning Nebukadnezar zijn plaats; zijn rol in de geschiedenis is groot en glanzend, maar wel eindig. Hij geeft de koning een lesje in nederigheid. Mensen maken zich een naam, maar het einde komt door Mij. Ik ben de Rechter.

HET EFFECT OP NEBUKADNEZAR

Nebukadnezar prijst Daniël en zijn God. Ik heb dit stukje altijd moeilijk te begrijpen gevonden. Een machtig koning die tot de conclusie komt dat er een vreemde god ingrijpt in de geschiedenis en die zelfs accepteert dat die god boven hem staat. In Jeremia 40 wordt de verwoesting van Jeruzalem beschreven, maar Jeremia wordt uiterst coulant behandeld. Opmerkelijk is de reden voor de overwinning die gegeven wordt door de bevelhebber van Nebukadnezars lijfwacht: *‘De HEERE, uw God, heeft dit kwaad over deze plaats uitgesproken, en de HEERE heeft het doen komen en gedaan zoals Hij gesproken had, want u hebt tegen de HEERE gezondigd en niet naar Zijn stem geluisterd. Daarom is dit woord aan u geschied’.*

Dit zijn dezelfde redenen die Daniël ook aanhaalt (Ps. 82). Heeft Daniël aan het hof zijn invloed gebruikt om Jeremia te sparen? Nebukadnezar heeft zeker ervaren dat de God van Daniël een macht van betekenis is.

IN PERSPECTIEF OF WANNEER KOMT DE KLAP?

In de dagen van die koningen zal de God van de hemel echter een Koninkrijk doen opkomen dat voor eeuwig niet te gronde zal gaan en waarvan de heerschappij niet op een ander volk zal overgaan. Het zal al die andere koninkrijken verbrijzelen en tenietdoen, maar zelf zal het voor eeuwig standhouden (vs. 44). Natuurlijk willen we graag weten wanneer de grote klap komt. Als je snel leest, lijkt het te gaan over de eindtijd. Volgens mij is dat ook zo. Maar er zit hier ook een addertje onder het gras. Tijdens het vierde rijk komt het steentje van de rots los. Wanneer precies tijdens het vierde rijk is niet duidelijk. De Bijbel zegt dat het *in de dagen van die koningen* is. Het ligt voor de hand te denken dat dit aan het eind van het vierde rijk is, maar dat staat er niet met zoveel woorden. Hier wordt een gebeurtenis aan een andere gekoppeld. Een bekend voorbeeld is de profetie van Jesaja in 7: 14 *Daarom zal de Heere Zelf u een teken geven: Zie, de maagd zal zwanger worden. Zij zal een Zoon baren en Hem de naam Immanuel geven.* Met dat woordje *u* worden in eerste instantie de tijdgenoten van Jesaja bedoeld. Zij zullen geweten hebben wie hij bedoelde met *‘de maagd’*. Misschien hebben ze gegniffeld over de zwangere *‘maagd’* en zich afgevraagd hoe Jesaja dat kon weten? Dat dit een voorafspiegeling was van een grotere gebeurtenis, lag buiten hun begrip. Wij weten nu dat dit een verwijzing naar een grotere vervulling is.

De rots die zonder mensenhand loskomt, komt tijdens de Romeinse tijd. Jezus verklaart zichzelf tot koning. Pilatus heeft daar geen moeite mee: een bovennatuurlijk koninkrijk van gerechtigheid had toch geen perspectief en was zijn probleem niet. Hij wist wel beter. Dat Jezus zijn koningschap claimt, vindt hij prima. Dat Pilatus het Sanhedrin daarmee schoffeerde, was zijn probleem ook niet. Eigenlijk was dat mooi meegenomen.

Welke (wereld)rijken er ook komen, ze zijn betrekkelijk in tijd en in waarde. Maar het steentje dat 2000 jaar geleden begon te rollen groeit door. Het einde van de wereld is de vervulling van Gods Koninkrijk. ■

Vragen die knagen

1. Grijpt God in de geschiedenis in? Hoe rijm je dat met de wetmatigheden in de geschiedenis?
2. Is evolutie hetzelfde als vooruitgang?
3. Godsdienst is een manier om de wereld te begrijpen. Ben je het met die stelling eens?
4. 'Het koninkrijk der hemelen loopt op gerechtigheid, de koninkrijken op aarde op olie'. Vertaal dit eens naar je eigen leven.
5. In Lukas 20: 9-19 staat een gelijkenis. Welke beelden vormen een overeenkomst met Daniël 2?
6. Hoe kan je een sceptische gesprekspartner duidelijk maken wat 'geschapen naar Gods beeld' betekent?
7. Dat wij zijn geschapen naar Gods beeld heeft maatschappelijke consequenties. Wat houdt dit voor jou in?
9. Babylon was 'the place to be'. Groots in architectuur en overweldigende kunst, maar in dienst van de heerser en de goden. Zijn kunst en cultuur in de huidige tijd een vorm van afgoderij?
9. Is het streven naar een christelijke heilstaat goed?
10. Wat leert de genezing van Malchus (Joh. 18: 10) ons over het verwezenlijken van Gods koninkrijk? Pilatus zal ongetwijfeld een rapport over de gevangenneming hebben gekregen, vind je dat terug in het verhoor?